MARKAZIY OSIYO INTEGRATSIYA JARAYONLARIGA QOZOG‘ISTON VA TOJIKISTON RESPUBLIKALARI MADANIY-GUMANITAR HAMKORLIGINING TA’SIRI

Jonibek Elmurodov

O‘zbekiston Milliy universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada Markaziy Osiyo integratsiya jarayonlariga Qozog‘iston va Tojikiston respublikalari madaniy-gumanitar hamkorligining ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda davlatlararo madaniy-gumanitar hamkorlikning shakllanishi, evolyutsiyasi, diplomatik funksiyalari va mintaqaviy siyosatdagi ahamiyati IMRAD yondashuvi asosida yoritiladi. Qozog‘iston va Tojikiston respublikalari madaniy-gumanitar hamkorligi dastlab Tojikistondagi ichki siyosiy beqarorlik tufayli yaxshi rivojlanmagan bo‘lsa-da, keyinchalik adabiyot, san’at, ta’lim, ilm-fan sohalarida ikki tomonlama madaniy-gumanitar hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiluvchi barqaror hamkorlik maqomiga ega bo‘ldi. Maqolada Qozog‘iston va Tojikiston respublikalari madaniy-gumanitar hamkorligining Markaziy Osiyo integratsiya jarayonlariga ta’siri nuqtayi nazaridan qaralib mintaqaviy integratsiya va davlatlar suverenitetini qo‘llab-quvvatlash hamda ko‘p vektorli hamkorlikni rivojlantirish vositasi ekanini asoslashga harakat qilingan. Birlamchi tadqiqot natijalariga ko‘ra, Qozog‘iston va Tojikiston respublikalari madaniy-gumanitar hamkorligi Markaziy Osiyodagi integratsiya jarayonlarga ijobiy ta’sir ko‘rsatish vositasi sifatida xizmat qilib kelmoqda.

Kalit so‘zlar: *Markaziy Osiyo, integratsiya jarayonlari, Qozog‘iston, Tojikiston, madaniy-gumanitar hamkorlik, ko‘p tomonlama, hamkorlik, adabiyot, madaniyat kunlari, do‘stlik festivallari.*

Аннотация. В данной статье анализируется влияние культурно-гуманитарного сотрудничества между Республиками Казахстан и Таджикистан

на интеграционные процессы Центральной Азии. Исследование рассматривает формирование, эволюцию, дипломатические функции и значение межгосударственного культурно-гуманитарного сотрудничества в региональной политике на основе подхода ИМРАД. Хотя культурно-гуманитарное сотрудничество между Республиками Казахстан и Таджикистан первоначально развивалось неблагополучно из-за внутренней политической нестабильности в Таджикистане, впоследствии оно приобрело статус стабильного партнерства, способствующего укреплению двустороннего культурно-гуманитарного сотрудничества в области литературы, искусства, образования и науки. В статье предпринята попытка обосновать влияние культурно-гуманитарного сотрудничества между Республиками Казахстан и Таджикистан на интеграционные процессы Центральной Азии с точки зрения поддержки региональной интеграции и государственного суверенитета, а также как средства развития многовекторного сотрудничества. По результатам первичного исследования, культурно-гуманитарное сотрудничество между Республиками Казахстан и Таджикистан служит средством позитивного влияния на интеграционные процессы в Центральной Азии.

Ключевые слова: *Центральная Азия, интеграционные процессы, Казахстан, Таджикистан, культурное и гуманитарное сотрудничество, многосторонность, сотрудничество, литература, культурные дни, фестивали дружбы.*

Abstract. This article analyzes the impact of cultural and humanitarian cooperation between the Republics of Kazakhstan and Tajikistan on the integration processes of Central Asia. The study examines the formation, evolution, diplomatic functions and significance of interstate cultural and humanitarian cooperation in regional politics based on the IMRAD approach. Although cultural and humanitarian cooperation between the Republics of Kazakhstan and Tajikistan initially did not

develop well due to internal political instability in Tajikistan, it later acquired the status of a stable partnership that serves to strengthen bilateral cultural and humanitarian cooperation in the fields of literature, art, education, and science. The article attempts to substantiate the impact of cultural and humanitarian cooperation between the Republics of Kazakhstan and Tajikistan on the integration processes of Central Asia from the perspective of supporting regional integration and state sovereignty, as well as a means of developing multi-vector cooperation. According to the results of primary research, cultural and humanitarian cooperation between the Republics of Kazakhstan and Tajikistan serves as a means of positively influencing integration processes in Central Asia.

Keywords: *Central Asia, integration processes, Kazakhstan, Tajikistan, cultural and humanitarian cooperation, multilateralism, cooperation, literature, cultural days, friendship festivals.*

Kirish

Madaniy-gumanitar masalalar doimo davlatlararo hamkorlikni shakllanishi va rivojlanishi asosida mintaqaviy integratsiyalashuviga xizmat qiladi. Bu borada Qozog‘iston Respublikasining Tojikiston Respublikasi bilan madaniy-gumanitar hamkorligi Markaziy Osiyoda integratsiya jarayoni mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi.

Ta’kidlash joizki, Markaziy Osiyo xalqlarini tarixiy va madaniy o‘ziga xoslik, iqtisodiy, moliyaviy, ta’lim va ekologik standartlarning yaqinligi birlashtiradi, bu esa ularning mintaqaviy hamkorlikka sodiqligini belgilaydi [9, S. 10].

Metodologiya

Maqola sifat tahliliga asoslangan. Tadqiqotda normativ-huquqiy va institutsional yondashuv, tarixiy-qiyosiy tahlil hamda kontent-analiz usullari qo‘llanildi. Manbalar sifatida ochiq nashrlar, tahliliy maqolalar va Qozog‘iston va Tojikiston respublikalari madaniy-gumanitar hamkorligiga oid rasmiy hamda ilmiy ishlardan foydalanildi.

Ushbu yondashuv madaniy-gumanitar hamkorlikning faqat ikki tomonlama jihatlarini emas, balki Markaziy Osiyodagi integratsiyalashuv jarayonlariga ijobiy ta’sirini ham ochib berishga imkon beradi. Tadqiqotda quyidagi savollar markaziy o‘rin tutadi:

- Qozog‘iston va Tojikiston respublikalari madaniy-gumanitar hamkorligi qanday tarixiy va siyosiy sharoitda yuzaga keldi?
- U Markaziy Osiyodagi integratsiyalashuv jarayonlari uchun qanday institutsional afzalliklar yaratadi?
- Nima sababdan bu madaniy-gumanitar hamkorlik mintaqaviy ko‘p tomonlama hamkorlikning barqaror vositasiga aylangan?

Tadqiqot quyidagi metodologik yondashuvlardan foydalanadi. Birinchidan, hujjatli tahlil usuli: Qozog‘iston va Tojikiston respublikalarining rasmiy hujjatlari, madaniy-gumanitar hamkorlikka doir yig‘ilishning qo‘shma hujjatlari (1991–2025) tahlil qilindi. Ikkinchidan, qiyosiy tahlil doirasi 1992-yildan 2025-yilgacha bo‘lgan o‘ttiz yillik davrni qamrab oladi.

Natija va muhokama

Madaniy-gumanitar aloqalar ikki tomonlama hamkorlikning ustuvor yo‘nalishi ekanligi ma’lum. Qozog‘iston birinchi prezidenti N.Nazarbayev fikricha, integratsiyaning eng qadimgi vositalaridan biri Buyuk Ipak yo‘li hisoblanadi, u muntazam savdo va diplomatik kanal bo‘lib xizmat qilgan [5, S. 110]. Ming yillar davomida madaniyatlarni madaniyatlar bilan bog‘lab bir-birnii boyitib boravergan.

Mustaqillikka erishganidan so‘ng Qozog‘iston fuqarolarning etnik o‘ziga xosliklari saqlab qolishga harakat qila boshladi va bu masalani ancha muvaffaqiyatli amalga oshira olgan postsovet davlatlaridan biridir. Bu muvaffaqiyat Qozog‘istondagi davlat hokimiyati etnik va fuqarolik o‘ziga xosliklari o‘rtasidagi muvozanatni saqlab qolish va qo‘llab-quvvatlashga muvaffaq bo‘lganligi bilan asoslanadi. Bu davlatning milliy siyosatining asosiy maqsadi hisoblanadi [4, S. 9]. Albatta millatlararo totuvlikni

saqlash, asrab-avaylashda davlatlararo madaniy-gumanitar hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi.

Ta’kidlash joizki, bu borada Tojikiston Prezidenti Imomali Rahmonning madaniyatlarning ta’siri haqidagi so‘zlarini eslash o‘rinli: “Har bir xalq madaniyatining o‘ziga xosligini tan olgan holda, biz shu bilan birga butun Markaziy Osiyo madaniyatini rad etmaymiz. Bu bizning unda yashovchi barcha xalqlar bilan samimiy, do‘stona munosabatlarimizni belgilaydi. Tashqi ta’sirga, boshqa sivilizatsiya, siyosat, madaniyat yoki iqtisodiyot ta’siriga duch kelmagan birorta ham xalq yo‘q” [8].

Darhaqiqat, madaniy aloqalarda Buyuk Ipak yo‘li nafaqat savdo rivojlanishiga turtki bo‘ldi, balki fan va madaniyatdagi ilg‘or g‘oyalarni ham o‘zgartirdi. O‘rganib chiqan ilmiy asarlar tahliliga qaraganda, ikki xalq o‘rtasidagi munosabatlar tarixida madaniy ta’sirning muhim rolini ko‘rishimiz mumkin. X–XI asrlarda ikki xalqning madaniy qadriyatlarining o‘zaro ta’sirining yorqin namunasi Abu Ali ibn Sinoning hayotidan uning avtobiografiyasida bayon etilgan bir hikoyadir. Yosh olim Aristotelning “Metafizika” asarini ko‘p marta o‘qidi va qayta-qayta o‘qidi, ammo uning chuqur ma’nosini o‘zining mashhur salafi Abu Nasr Forobiyning (hozirgi Qozog‘iston hududidagi O‘tror shahrida tug‘ilgan) qo‘lyozmalariga duch kelmaguncha tushuna olmadi. Abu Ali ibn Sinoning falsafiy qarashlari, o‘z navbatida, taniqli Yusuf Xos Hojib Balosog‘uniy kabi yetakchi turkiyzabon olimlar va shoirlarga ta’sir ko‘rsatdi [6, S. 39].

Ikki xalq o‘rtasidagi madaniy aloqalar sovet Ittifoqi davrida ham to‘xtab qolmagan. Qozoq va tojik xalqlari o‘zlarining madaniy-gumanitar hamkorligini rivojlantirib borgan. Ushbu xalqlarning madaniy-gumanitar hamkorligi sifatli rivojlanishi va progressiv tabiati bilan ajralib turardi. SSSR parchalanganidan keyin mustaqillikning dastlabki yillaridan ikki davlat o‘rtasidagi madaniy-gumannitar hamkorlik o‘zgaruvchan holatda edi. Fikrimizcha, bu munosabatlarning rivojlanishiga to‘sqinlik qiluvchi bir qancha omillar mavjud edi: Birinchidan, yetarli va samarali ikki

tomonlama madaniy-gumanitar hamkorlik huquqiy bazasining yo‘qligi; Ikkinchidan, mustaqillikning nisbiy eyforiyasi, milliy davlatchilik tuzilmasining mustahkamlanishi, xalqaro tashkilotlarga qo‘shilish va jahon hamjamiyatida munosib o‘rin egallashga intilishlar; Uchinchidan, bu munosabatlarning MDH doirasidagi past samaradorligi; To‘rtinchidan, Tojikistondagi keskin siyosiy vaziyat. Ya’ni, fuqarolar urushi tufayli Tojikistondagi og‘ir vaziyatga qaramay, Qozog‘iston bilan madaniy almashinuv davom etdi. Tojikiston Respublikasi va Qozog‘iston Respublikasi o‘rtasidagi munosabatlar asoslari to‘g‘risidagi shartnoma (1993 yil 13 yanvar) madaniy-gumanitar hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan edi [10, S. 20].

Qozog‘iston va Tojikiston davlatlari madaniy-gumanitar hamkorligi asta-sekin ijobiy tomonga qarab o‘zgara boshladi. Ikkala mamlakatning ilmiy delegatsiyalari Abayning 150 yilligi, Jambul Jaboyevning 150 yilligi va Somoniylar davlatining 1100 yilligiga bag‘ishlangan madaniy tadbirlarda ishtirok etdilar. Matbuot, radio, televideniye va badiiy adabiyot madaniy qadriyatlar almashinuvi va madaniy hamkorlikni kengaytirish uchun katta salohiyatga ega ekanligini alohida ta’kidlash joiz. Bir-birining umuminsoniy qadriyatlariga tayanadigan milliy madaniyatlarning umumiyligi, umumiy ildizlarini targ‘ib qilish xalqlarning madaniy yutuqlarini targ‘ib qilishda katta ahamiyatga ega.

Qozog‘istondagi tojik diasporasi ham o‘ziga xos mavqega ega bo‘lib, 49827 nafar kishi(2021-yil)ni tashkil etadi [3, S. 11]. Uning asosan SSSR parchalanishidan oldin u yerga doimiy ravishda kelgan tojiklardan iborat. Shuningdek, ko‘plab tojikistonliklar 1990-yillarning boshlarida ham Qozog‘istonga ko‘chib o‘tishgan. Ta’kidlash joizki, tojik diasporasi Qozog‘iston jamiyatiga integratsiyalashgan va tojikistonlik odamlar boshqalar bilan bir qatorda barcha huquqlardan foydalanadilar.

1999-yil 29-sentabrda Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Tojikiston va O‘zbekiston madaniyat va fan arboblarining xalqaro uchrashuvida nutq so‘zlagan Qozog‘iston Prezidenti N.A. Nazarboyev Markaziy Osiyoda yagona geosiyosiy va geoiqtisodiy

makon yaratish muhimligini ta’kidlab, shunday dedi: "Bizning strategik iqtisodiy maqsadimiz yagona iqtisodiy makon, yagona savdo va bojxona zonasi, yagona valyuta makoni va yagona iqtisodiy strategiyani shakllantirishdir". U 2004-yil 18-fevraldagi murojaatida “Qozog‘iston, O‘zbekiston va Qirg‘iziston o‘rtasida imzolangan abadiy do‘stlik shartnomalari bunday birlashish uchun mustahkam poydevor bo‘lib xizmat qilishi mumkin bo‘lgan Markaziy Osiyo davlatlari ittifoqini” yaratishga chaqirdi [7, S. 183].

Shuni ta’kidlash kerakki, Qozog‘istondagi tojiklar zich joylashgan hududlarda milliy jamoalar va markazlar mavjud bo‘lib, tojik diasporasi mamlakatlar o‘rtasidagi madaniy-gamanitar hamkorlikni mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi. Janubiy Qozog‘iston viloyatining Olmaota, Qarag‘anda, Qostanay, Petropavlovsk, Taraz, Chimkent shaharlarida va Sariagash tumanida, shuningdek, Jambul va Janubiy Qozog‘iston viloyatlaridagi viloyat markazlarida sakkizta madaniy markaz mavjud. 2003-yil fevral oyida ular birlashib, “Qozog‘istonning”Somoniyon” tojik madaniy va jamoat birlashmalari assotsiatsiyasini tashkil etishdi [10, S. 20-21].

2003-yil fevral oyidan beri Qozog‘iston xalqlari assambleyasi homiyligida faoliyat yuritib kelmoqda. Assotsiatsiya tarkibidagi eng katta jamoa Janubiy Qozog‘iston viloyatining Maxtaaral tumanidagi “Panch” tojik madaniy markazi bo‘lib, unda taxminan 30 000 tojik istiqomat qiladi. Ko‘plab tojiklar ushbu viloyatning Sari-Agash tumanida ham yashaydi. Tojik millatiga mansub aholisi ko‘p bo‘lgan hududlarda oltita tojik tilidagi maktab faoliyat yuritadi. Tojik diasporasi bilan ishlash Tojikiston elchixonasining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Tojikiston hukumati tojiklarning barcha viloyat va shahar milliy madaniy markazlari bilan muntazam aloqada bo‘lib turadi.

Qozog‘iston Respublikasi Prezidentining 2000-yil 13-iyunda Tojikiston Respublikasiga rasmiy tashrifi ikki mamlakat o‘rtasidagi ijtimoiy, madaniy va gumanitar aloqalarni rivojlantirishda muhim bosqich bo‘ldi. Ushbu tashrif davomida

imzolangan shartnomalar ijtimoiy-madaniy sohada o‘zaro manfaatli hamkorlikni rivojlantirish uchun mustahkam poydevor bo‘lib xizmat qilmoqda. Tojikiston Respublikasi va Qozog‘iston Respublikasi o‘rtasidagi madaniy-gumanitar hamkorlikni yanada rivojlantirish to‘g‘risidagi deklaratsiyada ikki davlat xalqlari o‘rtasida ma’naviy o‘zaro tushunishni mustahkamlash muhimligini e’tirof etgan holda, ilmiy, texnik, madaniy-gumanitar hamkorlikni, shuningdek, sog‘liqni saqlash sohasida rivojlantirishga sodiq ekanligi ta’kidlash joiz [10, S. 21].

Ikki mamlakat o‘rtasida madaniy-gumanitar hamkorlikni rivojlantirishga hissa qo‘shgan yana bir hujjat Tojikiston Respublikasi hukumati va Qozog‘iston Respublikasi hukumati o‘rtasida Ta’lim sohasida hamkorlik to‘g‘risidagi bitim bo‘ldi. Ushbu hujjatda ikki mamlakat ta’lim sohasida ikki tomonlama hamkorligini rivojlantirishga intilib tuzganligidan dalolat beradi. Ushbu hujjatda quyidagi sohalarda hamkorlik qilishga kelishib olganlar: oliy, boshlang‘ich va o‘rta maxsus kasb-hunar ta’limi tizimi va tuzilishi, islohotlar va yangi ta’lim texnologiyalari, o‘quv va metodik materiallar haqida ma’lumot almashish kabi ustuvor yo‘nalishlarni qamrab olgan. Tomonlar boshlang‘ich, o‘rta maxsus kasb-hunar va oliy ta’lim muassasalari o‘rtasida to‘g‘ridan-to‘g‘ri hamkorlikni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratganligining guvohi bo‘lamiz [10, S. 21].

Ushbu kelishuvlar doirasida ikki mamlakat olimlari astrofizika, o‘simliklar fiziologiyasi va genetikasi, suv muammolari va ekologiyasi, seysmologiya, tarix, sharqshunoslik va boshqa sohalarda tadqiqotlar olib boradilar. Qozog‘iston Respublikasining ko‘plab ilmiy markazlari, shuningdek, Qozog‘iston Respublikasi Milliy Fanlar akademiyasi institutlari bilan Tojikiston ilmiy tadqiqot institutlari o‘rtasida mustahkam aloqalar o‘rnatilgan [10, S. 21].

Shuningdek, Qozog‘iston va Tojikiston o‘rtasida madaniy-gumanitar sohalarda ko‘p tomonlama hamkorlikni mustahkamlash va kengaytirishda Tojikistonda “Tojikiston-Qozog‘iston” do‘stlik jamiyatining tashkil etilishi muhim bosqich

bo‘lganligini qayd etish lozim. Bu ikki mamlakat o‘rtasidagi madaniy-gumanitar hamkorlikni rivojlantirish, kengaytirish va chuqurlashtirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda [10, S. 22]. 2004-yilda elchixona tashabbusi bilan Qozog‘iston-Tojikiston do‘stlik jamiyati tashkil etilgan. Unga tarix fanlari doktori va Qozog‘iston Respublikasi Fanlar akademiyasining Sharqshunoslik instituti direktori M.X.Abuseitova rahbarlik qiladi. Uning asosiy maqsadi madaniy kunlar, ko‘rgazmalar, xalq hunarmandchiligi namoyishlari va kinofestivallarni tashkil etish va o‘tkazish orqali ikki mamlakat jamoatchiligini fan, madaniyat, texnologiya, iqtisodiyot, ta’lim va hayotning boshqa sohalaridagi tarix, an’analar va yutuqlar bilan tanishtirishdir [2].

Shuningdek, Markaziy Osiyo mamlakatlarining xalqlari turli tarixiy bosqichlarini birgalikda bosib o‘tishgan. 1991 – 2025-yillar mobaynida Qozog‘iston Respublikasining Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan davlatlararo aloqalarini keng miqyosda rivojlantirish vazifasi ushbu davlatlar munosabatlarining mustahkam huquqiy asoslarini yaratilishiga olib keldi. Shuni ta’kidlash kerakki, Qozog‘iston Respublikasi mustaqillik yillarida Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan hamkorlikning huquqiy asoslarini bir qator imzolangan hujjatlar tashkil etadi.

Qozog‘iston va Tojikiston davlatlari o‘rtasidagi madaniy-gumanitar hamkorlik XXI asr boshlariga kelib yangicha ruhda zamon bilan hamnafas ruhda ilmiy va gumanitar sohalarda jadal rivojlana boshladi. Tojikistonlik olimlar va mutaxassislar Qozog‘istonda o‘tkaziladigan xalqaro konferensiyalar va simpoziumlarda muntazam ravishda ishtirok etadilar. Tojikistonlik mutaxassislar doktorlik va nomzodlik dissertatsiyalarini himoya qilish bo‘yicha Qozog‘iston ilmiy kengashlari yig‘ilishlarida rasmiy opponentlar sifatida ishtirok etadilar. Qozog‘iston Milliy universiteti, Ilmiy-texnika instituti, Aloqa va fuqaro aviatsiyasi akademiyalari hamda Menejment, iqtisodiyot va prognozlash institutida tojik talabalari va stajyorlarining ancha katta kontingenti mavjud. Harbiy ta’lim muassasalari Tojikiston Respublikasi Mudofaa vazirligi va Davlat chegarasini himoya qilish davlat qo‘mitasi uchun ofitserlar

tayyorlaydi. 2006-2007-yillarda Tojikistondan qo‘shimcha 100 ta birinchi kurs talabasi Qozog‘iston universitetlari talabalari orasida tahsil oladi [2]. Ushbu kvota Tojikiston prezidenti Imomali Rahmonning 2006-yil 4-6-may kunlari Qozog‘istonga rasmiy tashrifi chog‘ida Tojikistonga berilgan edi. Ushbu tashrif davomida yagona axborot va madaniy makon yaratish va ikki mamlakat olimlari, yozuvchilari va san’atkorlari o‘rtasida muntazam uchrashuvlarni tashkil etish zarurligi haqida fikr almashilganligini tahlil etishimiz mumkin [10, S. 22].

Shuningdek, tojik tilida ta’lim beradigan maktablarni darsliklar va o‘quv qo‘llanmalari bilan ta’minlashni muhim deb biladi. Har yili ushbu maktablarning bitiruvchilari Tojikiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ajratilgan kvota bo‘yicha Tojikistondagi oliy ta’lim muassasalariga o‘qishga yuboriladi. Xususan, E.Rahmonovning 2006-yilgi tashrifi davomida ushbu kvota 40 o‘ringa oshirilgan va o‘sh paytga kelib jami 130 qozog‘istonlik tojik millatiga mansub yoshlar Tojikiston Respublikasi universitetlari va institutlarida tahsil olganligining guvohi bo‘lamiz.

E.Rahmonov bilan uchrashuvda qozog‘istonlik tojiklar tarixiy vatanlari bilan aloqalarini mustahkamlash, o‘zligi va tilini saqlab qolish bo‘yicha bir qator aniq so‘rov va takliflarni bildirishdi. Ushbu so‘rovlarga tezkor javoblar berilgan. Tojikiston Aloqa vazirligi mutaxassislari tojik televideniyesi ko‘rsatuvlarini qabul qilish uchun sun’iy yo‘ldosh antennalarini o‘rnatish uchun Qozog‘istonning janubiy viloyatlariga tashrif buyurish edi va elchixonaga 18 ta musiqa asbobi, tojik milliy kiyimlari namunalari va tojik tilidagi 3000 ta darslik va o‘quv qo‘llanmalari yuborilgan edi. Ushbu materiallarning barchasi mintaqaviy jamoalar o‘rtasida tarqatilgan, darsliklar esa tojik maktablari o‘rtasida tarqatilgan edi. Bundan tashqari, elchixona tojik tili va adabiyoti o‘qituvchilarini Dushanbe shahrida malaka oshirish kurslariga yuborish bo‘yicha bir qator masalalar ko‘rib chiqilgan. Diasporaning yigirma yetti vakili Tojikiston davlat mustaqilligining 15 yilligi, Ko‘lob shahrining 2700 yilligi, Oriy sivilizatsiyasi yili va

Jahon tojiklarining oltinchi forumiga bag‘ishlangan yaqinlashib kelayotgan tantanali tadbirlarda ishtirok etadi [2].

R.R.Aliyeva fikricha, integratsiya integratsiyalashgan milliy iqtisodiyotlarning kelajakdagi farovonligini belgilovchi muhim rivojlanish omilidir. U kapital, tovarlar, xizmatlar va ishchi kuchi harakatini milliy to‘siqlardan ozod qilish jarayonini ifodalaydi. Integratsiya, ilmiy-texnik taraqqiyot, asosiy kapitalga investitsiyalar va inson kapitaliga investitsiyalar kabi iqtisodiy o‘sishning boshqa tan olingan omillari bilan bir qatorda, har qanday mamlakat iqtisodiyotiga ta'sir qiladi. Integratsiyaning asosiy maqsadi iqtisodiy o‘sishga erishish va integratsiya assotsiatsiyasi mamlakatlari bo‘ylab turmush darajasini tenglashtirishdir [1, S. 188].

Binobarin, Qozog‘istonning mintaqa davlatlari bilan tarixan tarkib topgan do‘stona aloqalar zamini – mintaqah xalqlari madaniyatlari mushtarakligi, bir-birini to‘g‘ri tushunish va o‘zaro ishonch orqali qozoq, qirg‘iz, tojik, o‘zbek va turkman xalqi uchun ona Vatani Qozog‘istonga munosib farzandlar sifatida kamol topishlari hamda ularning Markaziy Osiyo mamlakatlari madaniy-gumanitar hamkorligi taraqqiyoti va istiqboli yo‘lida sidqidildan xizmat qilishlari maqsadga muvofiqdir, deb o‘ylaymiz.

Xulosa

Qozog‘iston va Tojikiston respublikalari madaniy-gumanitar hamkorligi Markaziy Osiyodagi integratsiya jarayonlarga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi yuzasidan tadqiqot olib borish jarayonida ko‘rib chiqilgan hujjatlar tahliliga ko‘ra, Qozog‘iston Respublikasi Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan ko‘p ming yillik tarixga ega bo‘lib, dini, madaniyati va urf-odatlaridan kelib chiqib, ular o‘zaro yaqin munosabatlarda bo‘lgan. Bu esa, Markaziy Osiyoda integratsiya jarayonlarini mustahkamlashda Qozog‘iston va Tojikiston respublikalari madaniy-gumanitar hamkorligi muhim ahamiyat kasb etayotganligidan dalolat beradi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati: maqola Markaziy Osiyo davlatlarining jahon hamjamiyatiga integratsiyasi tahlilida Markaziy Osiyo integratsiya jarayonlariga Qozog‘iston va Tojikiston respublikalari madaniy-gumanitar hamkorligining ta’sirini muhim integratsiyalashuv misoli sifatida ko‘rib chiqilganligi e’tiborni jalb qiladi. Shuningdek, mintaqa davlatlari uchun tavsiya sifatida quyidagilarni ma’lum qilish mumkinki, ko‘pvektorli siyosat doirasida Qozog‘iston va Tojikiston respublikalari madaniy-gumanitar hamkorligi formatidan nafaqat Tojikiston bilan ikki tomonlama munosabatlarni rivojlantirish, balki mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish, o‘zaro ishonch muhitini mustahkamlash uchun ham samarali foydalanish zarur. Kelajakda Qozog‘iston Respublikasining mintaqa davlatlari bilan madaniy-gumanitar hamkorligini kuchaytirish – Markaziy Osiyo integratsiyasi jarayonlari rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.. Алиева Р.Р. Интеграция - фактор устойчивого развития и стабильности государств Центральной Азии. – С. 188. // https://cyberleninka.ru/article/n/integratsiya-faktor-ustoychivogo-razvitiya-i-stabilnosti-gosudarstv-tsentralnoy-azii/viewer (Murojaat etilgan sana: 15.04.2026.).

2. Искандаров А. «Казахстан для Таджикистана главный партнер» https://centrasia.org/newsA.php?st=1156481460#gsc.tab=0 (Murojaat etilgan sana: 15.04.2026.).

3. Итоги Национальной переписи населения 2021 года в Республике Казахстан. Нұр-Сұлтан 2022. –63 с. -С.11.

4. Кадыржанов Р.К. Этнокультурный символизм и национальная идентичность Казахстана / Под общ. ред. З.К. Шаукеновой. – Алматы: Институт философии, политологии и религиоведения КН МОН РК, 2014. –С.9. – 168 с.

5. Назарбоев Н. В потоке истории (на тадж. языке). - Душанбе, 2001. – С. 110.
6. Нуралиев А. Таджикско-казахские культурно-литературные связи конца XIX начала XX вв. Душанбе, 2001. – С. 39.
7. Омаров М.М. Роль интеграционных инициатив Казахстана в обеспечении безопасности в Центральной Азии. Polit Book. 2012/3. // https://cyberleninka.ru/article/n/rol-integratsionnyh-initsiativ-kazahstana-v-obespechenii-bezopasnosti-v-tsentralnoy-azii; https://cyberleninka.ru/journal/n/politbook?i=1158980
8. Рахмонов. Э. Тысяча лет в одну жизнь. //Независимая газета. 31 августа 1999 г.
9. Субрегиональная стратегия устойчивого развития Центральной Азии. 2013. – С.10.
9. Шарипов А.Н. Дипломатические, торгово-экономические и культурные взаимоотношения Таджикистана с Казахстаном (1991-2006 гг.). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Душанбе-2011. -С.20.